

Jejiqe: Fejtörő az elme sportja.

Földrajzi kérdés:

Mi a neve azon fürdőhelynek, mely Borsod-megyében van és a miskolciak kedvenc kiránduló-helye? (Schemnitzer A.)

Kocka-rejtvény.

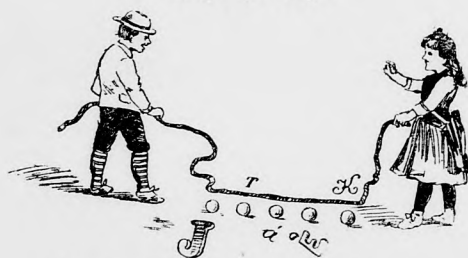
á	á	á	á	cs	Város
cs	h	h	m		város
o	o	r			lakóhely
r	v				mérték
z					kettős másalhangzó.

(Vértes Pál.)

Algebrai kérdés:

Két táblan mogyoró volt. A az első táblól 60 szemmet tett a másikba és azt mondta B-nek: Most az első táblan félannyi van, mint a másikban. Eredetileg az elsőben 30 szemmel több volt, mint a másikban. Hány szem volt eredetileg mindegyikben? (Breuer Lajos.)

Képrejtvény:

Megfejtési határidő: 1906 február 4.

16. számban közölt fejtörő kérdések megfejtése:

Természetrizai kérdés: Ephemeridae. Kérészek.
Vegyteni kérdés: Kvarc. Számtani kérdés: 1320 ygalogos, 440 tüzér és 44 huszár. Képrejtvény: Ez a föld ad mindennapi kenyeret.

Helyesen fejtették meg: Neumann Géza, Kelényi József, Hartig Tibor, Schletter Ödön, Rabinek Andor, Rayman Ákos, Geréb Lajos, Gárde Sándor, Miklós Béla, Klein Gyula és Ernő, Hoffer László Pál, Dósa Domokos, Hidegkövy István, Fölföldy Sándor, Strömpl Jenő, Markovits Jeromos, Madarassy Pál, ifj. Zúrányi Gyula, Szilágyi Tibor, br. Rudnyánszky Béla, Sugár Bándi, Buzási Imre, Török István, Koronczai János, Bory Gusztáv, Aszódy Zoltán, Füredi Leó, Vajda Andor, ifj. Schmidt Ernő, Herzog Károly, Holbesz Aladár, Rock István, Hódosi Kálmán, Brasch Zoltán, Németh Vince, Puskás Tivadar, Binder Elemér, Pollák Joachim, Milutinovits Corinna, Malonyay János, Breuer Seres Miklós, Munk Károly, Havas Péter, Mandl Leó Lajos, Szilvássy János, Mattanovich Csaba, Dáni Imre,

és Mihály, Schemnitzer Aladár, Bodnár János, Bartha Zoltán, ifj. Dajkovics István, Irányi István, Rieger Aladár, ifj. Issekutz Aurél, Becker Antal, Eckerdt Elek, tordai «Jósika Miklós»-önképzőkör.

A kitűzött könyvjutalmat (Baksay: Dáma) Madarassy Pál főgimn. III. o. t., székesfehérvári előfizetők nyerte meg.

SZERKESZTŐI TELEFON.

N. F. (Versek.) Gyöngye kísérletek. Egy-egy sor jól van megverselve, de egységes dolgot teremteni még nem tud, de hát nem is tudhat. Egyelőre sokféle költőnek a hatása alatt általánosan ismert hangokat üt meg s éppen azért nehéz eldönteni, hogy van-e tehetsége. — **D. F.** (Pozsony). A tavasszal, talán húsvét hetében. — **K. D.** (Budapest). Minden délután 3-5 óra között. — **Pályaválasztás.** Egyelőre csak azt tanácsoljuk, hogy tanuljon szorgalmasan, tegye le erről az osztályról a vizsgálatot. Junius utolsó hetében látogasson meg minket a szerkesztőségben, akkor részletesebben megbeszéljük. Így évközben túlságosan kalandos izű volna az ismeretlennek neki vágni. — **Nyelvtanulás.** Nem dicsérhetjük eléggé komoly elhatározását, de legyen aztán kitartó is, mert az elhatározásnak értéket csak a kitarás adhat. Lesznek egynémely nehézségei, de ezeket le kell győzni. Okvetetlenül olvassasson előbb, azután vegye elő a nyelvtant. Latin ismeretei hathatósan fogják támogatni a francia nyelv megtanulásában. — **Fogadás.** Igen beteges jelenség az, hogy minden semmiségre fogadnak. Elvégre nem szégyen az senkire nézve sem, ha bevallja, hogy ezt vagy azt nem tudja biztosan. Másról tanulni nem szégyen, tudásunkban elbizakodni legalább is szerénytelenség. Egyébként nincs önnek igaza. — **F. I.** Egyelőre ne írjon ehhez hasonló értekezéseket. Ha egy-egy művet olvas, a figyelemreméltó részekből írjon tartalmi kivonatot. Ennek később igen jó hasznát veheti. — **H. D.** Ha bélyeget akarsz gyűjteni, légy ebben is kitartó, mert mit ér az, ha egy-két évig gyűjtöd s aztán 4-5 koronáért eladod; még tanulni sem tanulsz eleget ebből. — **Játék-délután.** A tavaszi és őszi délutánokon szokták tartani. — **Hangverseny.** A műsor tetszetős, de túlságosan hosszú. Arra is kell ügyelni, hogy a hallgatóságot az ifjúság nagy buzgalma ne merítse ki. — **B. L.** Számtani kérdéseket közöljük. — **D. I.** (Budapest). A legjobb bélyegárjegyzék a Snefféle katalógus. Árát meg tudhatja minden budapesti bélyegkereskedőtől. — **Sch. J.** (Arad). 1. A rejtvény megfejtését későn küldted be. 2. Kívánságodat teljesíti a kiadóhivatal. — **M. K.** (Miskolc). A «Fejtörő» rovat végén mindig megláthatod, hogy ki nyerte meg a jutalmat. — **H. K.** (Kaposvár). Rejtvényedet nem közölhetjük. — **H. A.** (Kispest). 1. A közlésre elfogadott rejtvények száma igen nagy; hogy mikor közöljük az ön rejtvényeit, nem tudjuk. 2. Levelét átaduk a kiadóhivatalnak. — **H. K.** (Galgóc). Annak az újságnak az ügyébe mi nem avatkozhatunk bele. — **Ifj. D. J.** (Versek). A rejtvény megfejtését későn küldted be.

OLCSÓ CSEH ÁGYTOLL!!

5 kiló: új fosztott 9.60 K, jobb 12 K, fehér pehelypuha fosztott 18 K, 24 K, hófehér pehelypuha fosztott 30 K, 36 K. Szállítás portómentes, utánvétellel. A kieserlés és visszavétel portómegtérítés ellenében megengedtetik.

BENEDIKT SACHSEL, Lobes 60.
Post Pilsen, Böhmen.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott ifjusági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:	FELELŐS SZERKESZTŐ	SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:
Negyed évre ... 2 kor. 40 fill.	GAAL MÓZES.	Budapest,
Fél évre... 4 kor. 80 fill.		IV. ker., Egyetem-utca 4. szám
Egész évre... 9 kor. 60 fill.		Kéziratokat nem adunk vissza.
Megjelenik minden vasárnap.	Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.	

ERŐDI BÉLA.

Erődi Bélát, a budapesti főigazgatót a múlt hetekben kinevezték udvari tanácsossá. A középiskolák emberei közül ő az első, ki ezt a szép címet megkapta.

Kevés oly tevékeny, igazán fáradhatatlan emberünk van, mint Erődi. Úgyszólván kora ifjúsága óta mindig a közmívelődés, a tudomány és az irodalom szolgálatában áll. Mint fiatal ember, orientalistának indult, előbb Vámbérytől tanulta a török és perzsa nyelveket, azután huzamosabb ideig Konstantinápolyban tartózkodott s ott bővítette tanulmányait. De nem búsás állami vagy más ösztöndíjjal utazott, hanem maga kereste a kenyerét hirlapirással, nyelvtanítással, a mivel épen lehetett. Nagyobb utakat tett a Balkánon, Kis-Ázsiában, Egyiptomban, egy ideig pedig török tolmács volt. Ez időben vetette meg szokatlan terjedelmű nyelv-ismeretének alapját, melyet később is mindig bővített külföldi utazásai során.

Hazatérve tanár lett a főváros egyik reáliskolájában s nagy arányú irodalmi munkásságot fejtett ki. Ő volt a török és perzsa költészet remekeinek első irodalmi színvonalon álló fordítója s ismertetője. Útleírásokkal, hirlapi cikkekkel is ismertette kelet vidékeit és népeit. Ami kötetekben megjelent, csak kis része irodalmi munkásságának, hirlapi cikkeinek száma tömérdek s megjelenésükkor figyelmes olvasóközönségre találtak.

A Földrajzi Társaságnak 1874-től 1882-ig titkára, majd 1893-tól az ideig elnöke volt s itt hozta nyilvánosságra útleírásai, földrajzi munkái java részét. Tagjai közé sorolta mindjárt alakulása után a Petőfi-Társaság is.

ERŐDI BÉLA.

városban folyton szaporodó középiskolák vezetése.

Erődi Bélát a ritka kitüntetés java erejében, 59 éves korában éri. Ő ezt bizonyára csak buzditásnak fogja tekinteni munkássága lankadatlan folytatására.

A PÁL-UTCAI FIÚK.

Elbeszélés a «Tanulók Lapja» számára.

Írta: Molnár Ferenc.

19

Egy bokor ágai széthajoltak és a kis fűrgé Wendauer jelent meg a vezér előtt.

— Vedd át a követektől a zászlót — mondta — és tedd el a fegyvertárba.

Azzal a követekhez fordult:

— A zászlót a csatában Szebenics fegyvertáros fogja vinni. Ez a válaszom.

Csele ismét fel akarta emelni a fehér zászlót

«BOKA SZEMÉHEZ EMELTE TÁVCSÖVÉT.»

annak jeléül, hogy elmennek, mikor megint megszólalt a vörösinges vezér:

— A zászlót — mondta — valószínűleg Geréb vitte vissza hozzátok.

Csönd volt. Nem felelt senki.

Áts megkérdezte:

— Geréb volt?

Csele haptákba vágta magát:

— Erre nincs megbízásom! — mondta katonásan, aztán rákiáltott a legényeire: — Vigyázz! In—dülj!

És otthagyta a vezért. Nemhiába mondták Cseléről, hogy gigerli, nemhiába volt elegáns fiú Csele, meg kell neki adni, hogy ezt katonásan csinálja. Nem volt hajlandó elárulni az ellenségnek senkit, még az árulót sem.

És Áts Feri e pillanatban egy kicsit le volt főzve. Wendauer ott állott a zászlóval és bámult. Aztán dühösen kiáltott rá a vezér:

— Mit báméskodol itten?! Vidd a zászlót a helyére!

Wendauer elkullogott és közben azt gondolta: «Mégis csak nagyszerű fiúk ezek a Pál-utcai fiúk! Ime, ez már a második közülük, aki lefőzte a rettenetes Áts Ferit!»

Így került vissza hozzájuk a zászló. És ezért nem volt zászló a harmadik számú erődön.

Az őrszemek már fenn ültek a palánkon. Az egyik a Mária-utcai palánk tetején lovagolt, a másik a Pál-utcaiban. A farakások közül, a siető, sürgő-forgó, rendezkedő csoportból elősietett Geréb. Boka elé állt és összecsapta a sarkát:

— Tábornok úrnak alásan jelentem, egy kéresem volna.

— Mi az?

— Tábornok úr ma azt parancsolta nekem, hogy a 3-ik erődbe menjek vártüzérnek, mert az a sarkon van és a legveszélyesebb. Meg azért is, mert arról hiányzik a zászló, amit én már egyszer elhoztam ide.

— Igen. És mit akarsz?

— Azt akarom kérni, hogy még ennél is veszedelmesebb helyre jussak. Már cseréltem is Barabással, aki a sáncba van rendelve. Ő jó dobó, neki hasznát lehet venni az erődben. Én meg nyíltan akarok harcolni, a sáncból, az első sorban. Tessék ezt megengedni.

Boka végignézett rajta:

— Mégis derék fiú vagy, Geréb.

— Megengedi?

— Meg.

Geréb szalutált, de ott maradt a tábornok előtt.

— No, mit akarsz még? — kérdezte ez tőle.

— Csak azt akarom mondani, — válaszolt kissé zavartan a vártüzér, — hogy örültem, amiért azt mondtad: «derék fiú vagy, Geréb». De nagyon fájt, hogy így mondtad: mégis derék fiú vagy, Geréb.»

Boka mosolygott:

— Erről nem tehetek. Ennek te vagy az oka. De most ne érzékenykedjél. Hátra arc, indülj. Eredj a helyedre.

És Geréb elmasirozott. Örömmel bújt be a sáncba és rögtön hozzákezdett a nedves homokból való bombagyártáshoz. A sáncból pedig egy maszatos alak mászott ki. Barabás volt. Oda kiáltott Bokának:

— Megengedted?

— Meg! — kiáltott vissza a tábornok.

Szóval még nem nagyon hittek ennek a Gerébnek. Így jár az, aki hűtlen volt. Ellenőrzik még akkor is, amikor igazat mond. De a tábornok szava ezt a kétséget is eloszlatta. Barabás felmászott a sarok-erődre s lehetett látni alülről, amint az erőd parancsnokánál szalutálva jelentkezett. De a következő pillanatban már mind a kettő lekapta buksi fejét a bástya mögé. Dolgoztak ők is. Gúlakba rakták a bombákat.

Így telt néhány perc. A fiúk szemében néhány óra volt ez a néhány perc és a türelmetlenség annyira fokozódott, hogy ilyen kiáltások hallatszottak:

— Talán meggondolták?

— Megijedtek!

— Cselt főztek ki!

— Nem jönnek!

Két óra után néhány perccel a hadsegéd benyargalta az összes hadállásokat, azzal a parancsal, hogy minden piszmogásnak vége legyen, mindenki vágja magát «Vigyázz»-ba, mert a tábornok megtartja az utolsó szemlét. És mikor a hadsegéd az utolsó hadállásnál jelentette ezt, az elsőnél már megjelent Boka, némán, szigorúan. Előbb a Mária-utcai sereget nézte meg. Ott minden rendben volt. A két zászlóalj mereven állt a nagy kaputól jobbra-balra. A parancsnokok előléptek.

— Rendben van, — mondta Boka. — Tudjátok a köteleességeteket?

— Tudjuk. Futást szinlelünk.

— Aztán... hátba!

— Igenis, tábornok úr.

Majd a kunyhót vizsgálta meg. Az ajtót kinyitotta és a nagy rozsdás kulcsot kívülről dugta be a zárba. Meg is forgatta benne, hogy jár-e. Aztán az első három erődöt nézte meg. Két-két legény állt minden erődben. A homokbombák készen, gúlabá rakva. A hármas számú erődben háromszor annyi bomba volt, mint a többiben. Ez volt a fő-erősség. Itt három tüzér vágta magát haptákba, mikor a tábornok megjelent. A 4., 5., 6. erődökben tartalékbombák voltak.

— Ezekhez ne nyúljatok, — szólt Boka, — mert a tartalékhomok arra való, hogy legyen mivel tüzelni, ha a többi erődökből átparancsolom ide a tüzéreket.

— Igenis, tábornok úr.

Az ötös erődben oly nagy volt a «drukk», hogy mikor a tábornok odaérkezett, a túlbuzgó tüzér ráordított:

— Állj, ki vagy?!

A másik oldalba lökte. Boka pedig rákiáltott:

— A tábornokodat se ismered meg? Te számar!

«FIÚK, TÖLETEK FÜGG A CSATA SORSA!»

Aztán hozzátette:

— Az ilyet legjobb volna mindjárt föbe-
lövetni!

Az izgatott tüzér halálra ijedt. Eszébe se jutott hamarjában, hogy nem nagyon valószínű, hogy őt itt föbelőjjék. Sőt Boka sem törődött azzal, hogy ezúttal — ami csak nagy ritkán esett meg vele — bolondot mondott.

Tovább ment és a sánchoz ért. A mély árokban két zászlóalj guggolt. Köztük kuporgott Geréb, boldog mosollyal az arcán. Boka felállt a sánc dombjára.

— Fiúk, — kiáltott lelkesen, — tőletek függ a csata sorsa! Ha ti fel tudjátok tartóztatni az ellenséget, amíg a Mária-utcai sereg végez, megnyertük a csatát! Ezt jól jegyezzétek meg!

Harsány ordítás felelt erre az árokból. A guggoló alakok tűzbe jöttek. Mulatságos kis figurák voltak, amint a sáncaokban ordítottak és lenggették a sapkájukat, anélkül, hogy felállottak volna.

— Csönd! — kiáltott a tábornok.

És kiment a grund közepére. Ott már várta Kolnay a trombitával.

— Hadsegéd!

— Parancs!

— Nekünk valami olyan helyre kell mennünk, ahonnan az egész hareteret láthatjuk. A hadvezérek a csatát rendszerint dombtetőről szokták nézni. Hát mi fel fogunk mászni a kunyhó tetejére.

A következő percben már a kunyhó tetején állottak. A nap megcsillant Kolnay trombitáján és ez roppant harcias külsőt adott a hadsegédnek. A tüzérek az erődökből mutogatták egymásnak:

— Nézd...

S ekkor előkerült Boka zsebéből a színházi kukker, mely már szerepelt egyszer, a fűvészkertben. A vállára akasztotta a szíjját, s e percben alig hogy némi csekély külsőségekben különbözött a nagy Napoleontól. Hadvezér volt, annyi szent.

És vártak.

Történetíróhoz pontos időszámítás illik, tehát pontosan jegyezzük föl, hogy hat perccel ezután a Pál-utca felől trombitaszó hangzott. Idegen trombita volt. És erre a hangra fészkelődni kezdtek a zászlóaljak.

— Jönnék! — adták szájról-szájra.

Boka egy kicsit elsápadt.

— Most! — mondta Kolnaynak. — Most dől el a birodalmunk sorsa.

Néhány pillanattal ezután mind a két őrszem leugrott a palánk tetejéről és futva igyekezett a kunyhó felé, melynek tetején a tábornok állott. A kunyhó előtt megálltak és szalutáltak:

— Jön az ellenség!

— Helyre! — kiáltott Boka és a két őrszem rohant a helyére. Az egyik a sánca, a másik a Mária-utcai sereghez. Boka a szeméhez emelte a távesövet és halkán mondta Kolnaynak:

— Vedd a szádhoz a trombitát.

Ez is megtörtént. Aztán hirtelen levette szeméről Boka a gukkert, pirosság ömlött el az arcán és lelkes hangon mondta:

— Fújd!

És felharsant a trombitajel. A birodalom mindkét kapuja előtt megálltak a vörösingesek. Ezüstvégű lándzsáikon szikrázott a napfény, vörös ingükben, vörös sapkájukban olyanok voltak, mint a vörös ördögök. Az ő trombitáik is rohamot fújtak és most tele volt a levegő izgató trombitaharsogással. Kolnay egyre fújta, egy pillanatra sem hagyta abba.

— Tata... tra... trara... — hangzott egyre a kunyhó tetejéről.

Boka most Áts Ferit kereste a távesóvel. Felkiáltott:

— Ott van... Áts Feri a Pál-utcaiakkal jött... Szebenics is vele van... ott viszi a mi zászlónkat... kemény dolga lesz a Pál-utcai seregnek!

A Mária-utca felől jövőket az idősebbik Pásztor vezette. Vörös zászlót lengettek. És harsozott a három trombita, szünet nélkül. A vörösingesek pedig csak álltak a kapukban, zárt csatasorban.

— Valamit terveznek, — mondta Boka.

— Mindegy! — kiáltott a hadsegéd, egy pillanatra abbahagyva a trombitálást. De a következő pillanatban már tovább fújta, teli tüdőből:

— Tata... tra... trara...

Aztán hirtelen elhallgattak a vörösingesek trombitái. A Mária-utca felől jövők hatalmas csataordításban törtek ki:

— Huja hopp! Huja hopp!

És berohantak a kapun. A mieink egy pillanatra elibük álltak, mintha fel akarnák venni a harcot, de a következő pillanatban már vad

futással rohantak, ahogy a haditerv parancsolta.

— Bravó! — kiáltott Boka. Aztán hirtelen a Pál-utca felé nézett. Az Áts Feri serege — nem jött be a kapun. Allott a sereg, mint a cövek, a nyitott kapu előtt, az utcán.

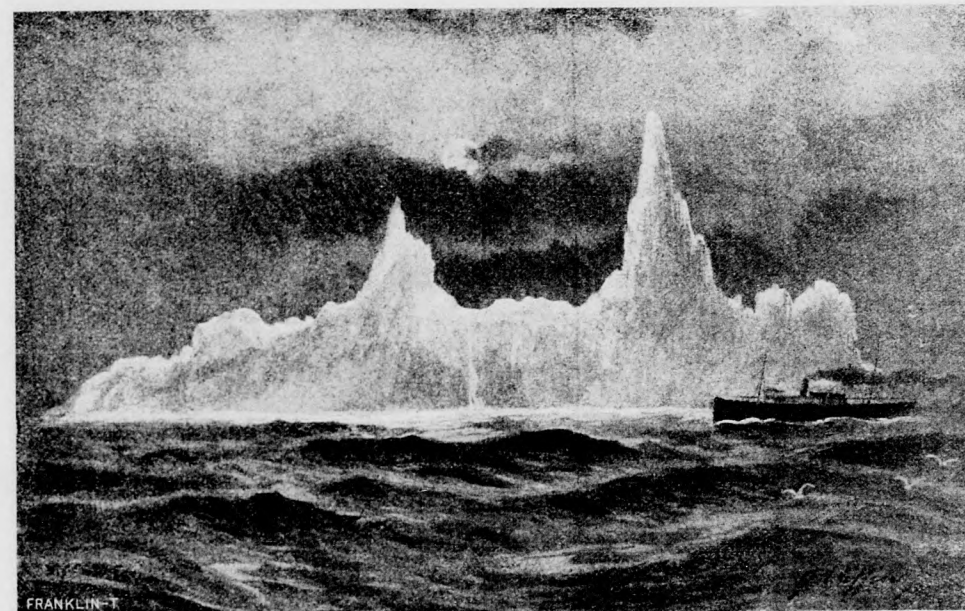
(Folyt. következik.)

Védekezés a tenger veszélyei ellen.

«Navigare necesse», — mondja egy régi latin író és hozzát teszi e mondásához, hogy a tenger nem választja el, hanem összeköti egymással

masan gyűjtik a gyakrabban járt tengerekre vonatkozó adatokat, feljegyeznek minden észlelt fontosabb körülményt és az összegyűjtött adatokat a kiinduló hajók kapitányainak rendelkezésére bocsátják. Ma már ezek a hivatalok rendkívül nagy szolgáltatásokat tesznek a hajózásnak.

Ezek a hivatalok mind összeköttetésben állnak egymással, központjuk pedig nemzetközi megegyezés értelmében a washingtoni tengerészeti minisztérium vízrajzi osztálya. Ide futnak be a világ minden részéről a jelentések, amelyek alapján a fontosabb tengerek aznapi helyzetét meg lehet állapítani.

TIPIKUS JÉGHEGY.

az embereket. A mondás ilyen formában kétségkívül igaz, de az is bizonyos, hogy mióta az ősember könnyű tutajával vagy lélekvesztőjével kimerészkedett a sós hullámokra, a tenger mindmáig ezer meg ezer veszedelemmel fenyegeti a hajósokat.

Áramlások, viharok, szélvész, tengeralatti földrengések, a tengerfenék vulkánjainak kitörései, jéghegyek, elhagyott hajóroncsok mind megannyi veszedelmet jelentenek a hajóközlekedés számára. Régebben csak a szerencse, a hajósok állandó ébersége és lélekjelenléte óvta meg a hajókat a veszedelemektől, ma azonban már előre is védekeznek a beállható szerencsétlenségekkel szemben. Nagyobb kikötővárosokban már rendes hivatalok vannak, amelyek szorgal-

Rendkívül érdekes ennek a vízrajzi osztálynak a működése. Egy falon például óriási térkép lóg: a föld összes tengerei vannak rajta. A tengereken különböző színű vonalak futnak kuszán ide-oda; mindegyiknek a végén egy papírzászlós tű van a térképbe szúrva. A vonalakat a jelentések szerint két-három naponként meghosszabbítják és a tűt az új meghosszabbítás végére szúrják be. Minden zászlócska egy-egy elhagyott hajóroncsot jelképez és azt a pontot jelzi, ahol legutoljára látták.

Más térképeken a palackok útját jelzik, amelyeket a tengerbe dobtak, hogy az áramlások útját megismerjék. Természetesen ilyen apró tárgyak megfigyelése rendkívül nehéz, azért rendszeren százával dobják őket egyszerre a ten-

gerbe és följegyzések csak a legsűrűbben járt világóceánon, az Atlanti óceánon történnék. Följegyzik a nagy viharok, különösen a ciklonok, keletkezési pontját és útját, nagyobb felhőgomolyagok vonulását, a jéghegyek útját, azokat a pontokat, ahol víztöleségeket láttak, stb.

A washingtoni központi vízrajzi intézet mindennap százával kapja az ilyen jelentéseket. Minden oceánjáró hajó kapitánya, ha valamely kikötőbe megérkezik, rögtön táviratilag jelenti a washingtoni vízrajzi intézetnek, hogy mit tapasztalt útközben. E célból minden hajón vannak táblázatok, amelyek a greenwichi idő szerint számított tízenkét órákor a kapitányok kitöltének. A táblázatban fel kell tüntetni a szélességi és hosszúsági fokot, a szél erejét és irányát, a légsúlymérő állapotát, a levegő és víz hőmérsékletét, a felhők alakját és irányát, a hullámok nagyságát és erejét, az áramlás irányát és a megelőző huszonnégy órában netalán tapasztalt rendkívüli eseményeket. Mint-hogy az Atlanti óceánon naponta több száz hajó van útbán, a sok feljegyzésből a tenger állapotának meglehetősen hű képét lehet összeállítani, sőt még a viharok további irányára is lehet következtetést vonni; meg lehet jelölni körülbelül azokat a pontokat, ahol a látott hajóroncsok és jéghegyek a legközelebbi napokban láthatók lesznek.

Ezekből a jelentésekből kimerítő útmutatás készül azon hajók számára, amelyek a legközelebbi napokban indulnak útnak. Ez a tengeri hajózás előzetes, úgynevezett preventív biztosítása.

Fontos adatokat szolgáltatnak a tengeri hajók számára a vízbe dobott palackok is, amelyekről már fentebb megemlékeztünk. Útközben minden kapitány bizonyos számú lezárt palackot dob a tengerbe, amelyben fel van tüntetve a bedobás helye és ideje. Ha egy másik hajó a palackot kihalássza, a kapitány a benne levő papíron csak feljegyzik a találás helyét és idejét és újból a vízbe dobja. Magáról a leletéről megérkezése után jelentést tesz. Hogy a palackok minél biztosabban megfeleljenek rendeltetésüknek, a bennük levő szöveg hét nyelvé: angol, francia, német, olasz, spanyol, portugál és holland. Ilyen palackok segítségével igyekeznek most különösen az Atlanti óceán déli részének nagyon ellentétes áramlásait megismerni. A följegyzések szerint voltak palackok, amelyeket az áramlások, viharok hat-hétezer

kilométernyire vittek magukkal, míg mások esztendőkön át a tengerek ugyanazon pontján maradtak.

Hasonló tapasztalatokat tettek ez elhagyott hajóroncsoknál is, amelyeket a hajózásban általánosan «derelict» név alatt ismernek. Ezek a kóborló derelictek állandó és évről-évre nagyobb veszedelmet jelentenek a hajózás számára, mert számuk folytonosan növekszik. Alig emelkednek ki a víz színéről és éppen azért éjjel rendkívül nehezen vehető észre. A velük való összeütközés mindig nagyon veszedelmes. Hogy számuk ma már milyen nagy, arról fogalmat adhat, hogy hét esztendő alatt az Atlanti óceán északi részében 1628-at láttak, amelyek közül azonban csak 428-nak tudták megállapítani «személyazonosságát». Az angol és amerikai kormány néhány év óta torpedónaszádokat küld ki a derelictek szétrombolására.

Az ilyen elhagyott hajók nagyon hosszú ideig veszélyeztetik a tenger biztonságát. Manapság már térképeket készítenek, melyeken a lehető legnagyobb pontossággal rajzolják meg azt az utat, melyet egy ilyen hajóroncs megtett. Volt olyan derelict mely három esztendeig és hat napig kalandozott ideoda az Atlanti óceánon, tízezer mérföldnél nagyobb utat tett meg és három újabb hajókatasztrófának volt az okozója.

A jéghegyekkel szemben, minthogy távolról láthatók és éjjel a belőlük kiáradó nagy hideg jelzi közeledésüket, jóval könnyebb, de ha valamelyik hajó velük mégis összeütközik, annak majdnem menthetetlenül vége van. Az Atlanti óceán északi részén a sarki jégzajlás rendszeresen március végével indul meg és egészen augusztus közepéig tart, mikor az újabb fagy ismét megszilárdítja a hatalmas jégtömböket. A jégzajlás évenként igen különböző; némelyik évben majdnem egészen elmarad, más esztendőben ellenben, mint például 1895-ben és 1898-ban volt, rendkívül nagy. Ilyenkor az Új-Fundlandtól keletre levő vizek egészen olyan alakot öltönek, mint a Jeges tengerek. A Baffinöbölből jövő áramlat ezrével hozza ilyenkor magával a jéghegyeket.

Ezek a jéghegyek nagyrészt az Új-Fundland melletti nagy zátonyon megfeneklenek és ott elolvadnak. Sok azonban attól keletre elhalad és jóval messzebb halad dél felé. Láttak már jéghegyeket a 36-ik szélességi foknál Gibraltár és az Azóri szigetek között, sőt egy jéghegyet a 22-ik szél. foknál Cuba szigeténél is észleltek már.

Hogy a jéghegyek ennyire megközelíthetik az egyenlítőnek örökké meleg vidékeit, azt óriási tömegük magyarázza meg, amelyet az óriási hőség sem tud rövid idő alatt megoldvasztani. Számítás szerint a jéghegyeknek *vízalatti* részük legalább nyolcszor akkora, mint az, amely a vízből kiáll. Már pedig az olyan jéghegy, amely száz méternél magasabb, a közönségesek közé tartozik. Hayes természettudós megmászott egy ízben egy hatalmas jéghegyet. A teteje lapos volt és bemélyedésében egy négyszáz méter hosszú tó terült el, amely olvadásból képződött.

A tenger veszélyeihez kell még számítani a víztöleségeket, amelyek azonban csak a kisebb

Az ördögös sárospataki professzor.*

A következőkben a régi magyar tudósokról, eszközökről, a régi magyar fölfedezésekről, tárlalmányokról fogok egyetmást elbeszélteni. Már e kijelentésből is következik, hogy e kis munka a tárgyat nem meríti ki. Ha mindazt fel akarnám említeni, ami által a tudomány, az emberiség a múltban a magyar ember útján lett gazdagabb, jókora könyv telne ki belőle.

Büszkék vagyunk rá, hogy Ptolomeus óta a legnagyobb csillagász: *Regiomontanus*, itt a budai vár udvarában időzött és dolgozott hosz-

LEFÉNYKÉPEZETT VÍZTÖLESÉR.

hajókra veszedelmesek. A mai nagy oceánjáró gőzösöknek ilyesmitől nem kell többé félniük.

Minden hajónak legnagyobb veszedelme azonban a sötétség és a köd, amely ellen a washingtoni vízrajzi hivatal sem ismer orvosságot. Ez ellen még ma sem tudnak eléggé védekezni. London és New-York kikötői előtt ködös időben egészen megbénul a forgalom. Ágyúlövés, hangjelzés mind nem kielégítő védelem, mert a hangot a légköri tünevények nagyon befolyásolják.

A tengerészek arra számítanak, hogy csak a drótnélküli távirónak az összes hajókon való rendszeresítése fogja a tengereken való közlekedést biztossá tenni.

T. S.

szü ideig. Mátyás király hívta hazánkba. A pozsonyi főiskolán már a föld forgását tanította. Világhírű tudós volt. Segédje volt a lengyel származású Ilkus Márton, kit a király a pozsonyi főiskola föloszlása után maga mellé hívott, udvari csillagászává tette s a budai plébániát adta neki. Ilkus Márton csillagjós-lással is foglalkozott; több kéziratát és csillagászati műszerét Budáról a krakói egyetemnek küldötte, ahol ma is őrzik.

Ha Magyarország meghívta Regiomontanust, a nyugati országok iskola-fentartói léptenyomon alkalmaznak magyar professzorokat.

Mutatvány Hankó Vilmos, Régi magyar tudósok és feltalálók című könyvéből. (Magyar könyvtár 439.)

1642-ben p. o. *Bánffy-Huniades* János volt a londoni Gresham-collegium chemia-professzora. Hogy Bánffy-Hunyadi Londonban milyen hírnévnek örvendett, bizonyítja az, hogy még a 17. században is «John Huniades, the great Chymist» néven említik angol kútfők.

Az Úrnak 1709-dik esztendejében a Bodrog vastag jégpánczélt viselt a hátán, midőn tudós *Simándi István* professzor külföldi tanulmányútjából hazaérkezvén, a *sárospataki* skólában megkezdé előadásait a természeti tudományából.

A mi kincset a német szellem termékeiből fölszedett, azt fölolvastva saját lelke tüzeiben hazahozta, hogy elmaradt nemzete ifjúságának pallérozására fordítsa.

Ezek a kincseken kívül pompás fizikai eszközöket hozott magával. A remek kivitelű tanítóeszközök a kétszáz éves multa visszatekintő gazdag fizikai gyűjteménynek az alapja. A mult század közepéig használatban volt valamennyi; egyik-másik még ma is teljesen hasznavehető.

Simándi volt az első a hazában, ki a fizikát kísérleti alapon tanította; ekkor lett minálunk a kísérlet útján szerzett tapasztalás a természettani ismeretek forrásává.

A sárospataki ifjak fogékony keblét csakhamar rabjává tette a tudós professzor lelkének ellenállhatatlan varázsa. Midőn tanított, templomi áhitat ült a hallgatókon, kik visszafolytott lélekzettel lesték a csodálatos és sohasem látott mutatványokat.

Előttém a masina, amellyel Simándi megritkította a levegőt az üvegharangban; a harang olyan erővel tapadt a szivattyúhoz, hogy a legizmosabb diák sem tudta róla leszakítani.

Egy kézmozdulat s a professzor két ujjával fölemelte a harangot. A megritkított levegőben a langyos víz egyszerre forrásnak indult, az összenyomott hólyag magától földuzzadt; a Heron-kútjából — minden emberi beavatkozás nélkül — erős vízszugár tört elő. Ez meg az a gépezet, amelyből Simándi villámot csalt ki; villámot, amely gyújtott és rombolt; ez volt az, amelynek hatására — csodák-csodája — az emberi testből égető, szűrő szikrák csaptak ki hangos csattogással.

Simándi professzor emlékét őrizi még a *laterna magica* is, 18 üvegre festett képpel, melyet a ködfátyolképek vetítésére használt fel.

Ebben az időben Magyarországon bárki is, aki rendesen nagyobb természettudományi jártasságban magaslott ki, a varázslás gyanújába esett. Simándi csodás kísérleteinek a híre kiszivárgott a kollégium falai közül és kezdetben csak sutogták, később széltiben beszéltek, hogy az új professzor, ki mágus-könyvét szobájában láncra kötve tartja, az ördöggel cimborál.

A szent láng, mely Simándi lelkében égett — egy évi tanárkodása után — örökre kialudt; a pestis ölte meg; az ördögös professzor legendája azonban még sokáig élt a sárospatakiak emlékében. Könyvtárát, mely 294 kötetből állott, a főiskolára hagyta.

Simándi halála után a gyűjteményt fokozatosan gyarapították *bartzafalvi Szabó Dávid*, *Sipos*, *Palay*, *Nyiri* és *Kézy* fizikaprofesszorok. Kézy professzorsága idejében Mokry Benedek pompás mikroszkópot ajándékozott az intézetnek; s a ma is kitünő állapotban levő eszköznek mását a British Muzeum nagy áron szerezte meg a jeni egyetemről. Kézy maga is kitünő fizikai eszközöket csinált. Ő készítette saját kezével a maga eredeti gondolata után azt a szép kivitelű elektromos gépet is, mely ezredévi kiállításunk történeti csoportjának egyik érdekessége volt.

Mikor a 18-dik század közepe táján *Ch. F. Ludolf* a berlini akadémia megnyitására az elektromos szikrával æthert gyújtott meg, Németország összes kísérletezői versenyre keltek e kísérlet végrehajtásában és módosításában. És csakugyan sikerült is Winklernek pár hó mulva, barátai legnagyobb öröme az ujja hegyéből kiugrasztott szikrákkal æthert, alkoholt, sőt egy imént eloltott gyertyát is meggyújtani.

A csodás kísérletek hallatára a kísérletezés láza fogta el az emebereket. Fejedelmek laboratóriumokat rendeztetnek be maguknak, tudósokkal érintkeznek, asztaluk körül tudományos vitatkozások folynak s ebéd után kedvtelésből kísérleteznek. II. Károly udvarában a jól nevelt getleman-tól megkivánták, hogy a teleszkópokról és a légszivattyúról tudjon társalogni. Párizsban a hercegnők szalónjaiban fizikai kísérletekkel játszik a divatos világ. A laboratóriumokban a legjobb körökhöz tartozó nők tesznek látogatást. Maguk a kísérletezők műkedvelők, kik nem úgy tekintik a kísérletezést, mint tudományos segédeszközt, hanem mint

A MODORI TEMPLOM OLTÁRKÉPE. — Székely Bertalan műve.

szellemi szórakozást. Lakásuk egyik szobája laboratórium; itt töltik szabad idejüket, itt fogadják barátaikat s ezeket kísérleteikkel mulattatják.

A 18-dik század végén és a 19-dik elején már a mi főuraink is szelíben kísérleteznek. Ha más nem, mikroszkópot, légszivattyút, villamos masinát beszerez mindenik.

A tudományos eszközök beszerzése nem volt mindig módjában az iskola-fentartóknak. Egyik-másik iskola-barát főúr drága pénzen beszerzett fizikai eszközeit készséggel felajánlotta a tanítás céljaira. Ezek az ajándék-eszközök ma is díszei a múzeumoknak. Gyönyörű szép p. o. az a mikroszkóp, mellyel 1782-ben Patay Sámuel megajándékozta a sárospataki iskolát. Csodás készülék, mely az időben alig ismert világot tárt fel a vizsgáló előtt: a mikrokosmos világát. Az az óriási Franklin-tábla, mellyel a pozsonyi kir. kath. főgimnáziumot megajándékozták a fizikát 1813-ban tanuló diákok (Bezeredy István, Buzinkay Ignác, Kócz Károly, Noszlopy Ágost, Plang Richárd, Rakovszky Ferenc, Wégh Antal) meg épen remekmű.

A sárospataki iskola előljáróságának áldozókészségére, tudányszeretetére élénk fényt vet a «Magyar Kurir»-nak 1792. évből származó következő közlése:

«A kollegyiomnak nagy érd. külső s belső Előjárói, ez alkalmatossággal is tettek olly rendeléseket, melyek eszközül fognak szolgálni a' kollegyiomnak nagyobb virágzására; bizonyos summát szabtak ki továbbá esztendőnként a' könyvtárnak bővítése s különösen a' Magyar könyveknek megszerzésére; valamint a Természet tudományához tartozó eszközöknek szaporítására is; sőt egy ollyatén Mechanikusnak tartására is rendeltek bizonyos esztendei fizetést, a' ki a' Physicum Instrumentumokra (Természet tudományához tartozó eszközökre) fog vigyázni. — A' mi pedig meg mind ezeknél is nagyobb, elvégezték közakarattal, hogy némelly Tudományok, p. o. a' *Physica* és *Mathesis*, Magyar nyelven taníttassanak.»

A sárospataki iskolának fennebb felsorolt fizikai készülékeit látták, működését csodálták, a kísérletek hatását érezték Bessenyei, Kazinczy, Tompa s az irodalomnak és tudománynak sok más jelése, kiknek lelke ebben az intézetben termékenyült meg, s kik ebben az iskolában kaptak ösztönt az egész nemzetre kiható tevékenységükre.

SZÉKELY BERTALAN KÉPEI.

Székely Bertalan a magyar festők sorában az elsők között foglal helyet. Nem igen hallat magáról; bezárkózik műtermébe és ott dolgozik, hogy művészi remekeivel meglepje a közönséget. Az esetet még mindig erősen fogja ez a hetven éves jeles festő, vonásai még határozottabbak, mint azelőtt s szeme talán még élesebben lát mint ifju korában.

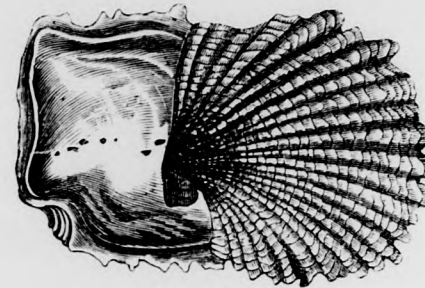
Sohasem szerette a nyilvánosságot. Magába zárkózott ember volt, ki szinte a világon kívül élt, hogy szemlélődjék s vizsgálódhassék a világ fölött. A maga szárnyán repült fel arra a magaslatra, ahol ma van. Maga mívelte önmagát. Tudásával erős akarata is párosult, mellyel nem egyszer szinte bámulatra méltó alkotásokat hozott létre.

Egy-egy jóakaró művész tanácsán, meg az iskolai tanításon kívül nem volt semmi, ami szellemét fejlődésében segítette volna. «A fiatal művésszel — írja maga Székely Bertalan — nem törődik senki. Hiába csatlakozik néhány tehetségesebb, fejlettebb társához, tőlük sem nyer útmutatást, mert hisz ők maguk sem igen tudnak eligazodni. Mindenféle benyomások tervszerűtlen befogadásával így vész el igen sok idő.» Székely Bertalan fiatalon belátta ezt és megkezdte azt a bámulatos önmívelő-munkát, amely régi nagyobb alkotásaiból és a természet megismeréséből, valamint a kettőnek egybevetéséből szervezvé okulást, tehetségét egészen sajátos, egyéni irányban fejlesztette ki. Mai számunkban Székely Bertalan két képét mutatjuk be olvasóinknak.

GYÖNGYHÁZ ÉS GYÖNGY.

A gyöngyház, melyet különféle gombok és egyéb fényűzési cikkek készítésére használunk fel, csigák és kagylók háza, tartózkodási helye. Pontosabban meghatározva, a kagylók héjának belső rétege. Ezek a kagylók és csigák (leginkább tengeri csigák), mint tudjuk, színesek, szintjatszók.

A tengeri gyöngykagylónak (*Avicula melagrina*) a szélén, mint minden *avicula*-fajnak, fül-alakú nyúlvány van. A két kagylónak, úgy, amint összecukódik, nincs foga. A tengeri gyöngykagylónak vagy 30 fajtája van, melyek egy kivételével (ez a Földközi-tengerben található fel), mind a meleg övi tengerekben vannak.

A TENGERI GYÖNGYKAGYLÓ.

Az egy helyen levő kagylók legtöbb esetben ugyanegy fajhoz tartoznak, de a különböző mélységek, állati és növényi lények, melyek a kagylóra tapadnak, átalakítják őket. Egyik helyen szivacsos állomány rakodik rájuk, másutt meg korallok fődik be felületüket, melyek a kagyló súlyát vagy ötszörösére fölemelik.

Itt szorosan a part mellett húzódnak meg, kiváltképpen az ifjabbak, ott a puha fővénybe, a homokos talajba fúródnak be. Egy csomóban tanyáznak s az a halom, melyet alkotnak, néha a $\frac{1}{2}$, sőt $\frac{3}{4}$ méternyi magasságot is eléri. A tengerben való mélységük 3—15 méter.

A tengeri gyöngykagyló nevezetesen Ceylon partjain, a Nagy-óceán szigetjein, a Vörös-tengerben, a panamai és mexikói öblökben fordul elő a legváltozatosabb alakban. Ez a változatoság kiváltképpen a gyöngy héjának a nagyságára és vastagságára vonatkozik. Így pl. a ceyloni gyöngynek a hosszúsága csak 5—6 $\frac{1}{2}$ centiméter, magassága pedig 2 $\frac{1}{2}$ —8 centiméter, ezért a kereskedelemben nincs is jelentős, fontos szerepe. A perzsi öblökben található kagylók sokkal vastagabbak és a Szunda-tenger tájékán $\frac{1}{2}$, sőt egy kilós kagylókat is találtak, vastag, pompásan csillogó gyöngyházzal.

A gyöngyöt leginkább a kagyló köpenyén találhatjuk meg, közel a zár tájékán, de gyakran másutt rejtőzik a gyöngy. Néha száz kagylót is fel kell bontani, hogy csak egy gyöngyöt is leljünk. Máskor meg egy kagylóban több gyöngyöt is találunk. Volt már rá eset, hogy egy kagylóban 150 gyöngyöt találtak. A tapasztalat arra tanít bennünket, hogy az elnyomított, csúf külsejű kagylóban sokkal szebb és értékeesebb gyöngyök vannak, mint a szép formájúban.

A gyöngy értéke manapság igen nagy. Divatické vált s a gyöngyhalászok alig tudják a kereskedők megrendeléseit teljesíteni. Ez a nagy kelendőség arra a gondolatra juttatta ezelőtt

40 évvel Philipps kapitányt, hogy tenyésztett ilyen tengeri gyöngykagylókat. Hogy milyen eredménye volt ennek a tenyésztésnek, azt nem tudjuk.

A gyöngyház színes játékát nem a festékszín keverődése, hanem a héj szöveti szerkezete és az ezzel kapcsolatos fénytörés idézi elő. A gyöngyházréteget finom lemezek alkotják, melyek azonban nem párhuzamosak a kagyló felületével s nem is terjednek ki a kagyló egész felületére.

A legkeresettebb és legdrágább fajta a kelet-indiai gyöngyház, mert ennek legszebb a színe. 25 centiméternyi hosszúságú és szélességű kagylók nem tartoznak a ritkaságok közé.

A világkeresedelem számára az 1898. évben a következő helyek szolgáltatottak gyöngyházat:

Ceylon	14,002	font sterling értékűt
Hongkong	175.825	» » »
Szingapore	561.253	» » »
Queensland	564.149	» » »
Nyugat-Ausztrália	22,704	» » »

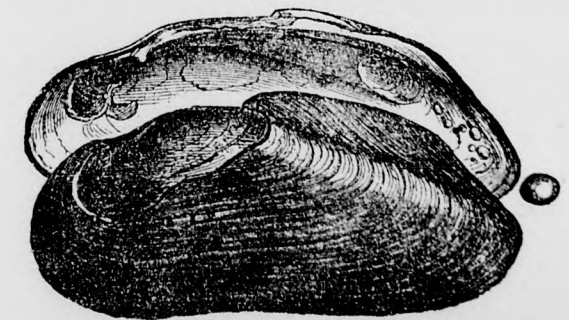
A gyöngyház és gyöngy értéke igen különböző. A minőség határozza meg az árát. Találtak már gyöngyöt, mely 1000 font sterlinget ért meg.

Néha nemcsak a kagyló héja, hanem maga a kagyló is szolgál gyöngyház előállítására. Erre a célra különösen a *nautilus pompilius* és a *turbolearius* használják.

A gyöngykagylót búvárok hozzák fel a vízből.

A hibátlan, ép gyöngy szintelen és csak a kagyló, a gyöngyház rétegének színjátékát mutatja. A mész lerakódásának módja és a hárttyák átlátszósága okozza a szelid, tejfehér, ragyogó ezüsfényt, melyen a szivárványszínek csak gyengén tűnnek elő.

A mész lerakódása hozza létre a csillogó színjátékot, a hárttyák a szelid fényt; ez a kettő adja aztán meg a gyöngy értékét. A keleti gyöngyöket legjobban kedvelik, mert fényük erősebb, mint a többié (mert ezek az oszloprétegek).

A FOLYAMI GYÖNGYKAGYLÓ (JOBBRA EGY GYÖNGY).

A gyöngy keletkezése a következőképpen történik. Külső és belső ok segíti elő a gyöngy létrejöttét. A kagyló edényrendszerébe a víz idegen testecskéket, pl. kvarcsemcskéket vagy növényrészecskéket visz be; ezek behatolnak a belsejébe és az egyes szervek, főképpen a köpeny belsejében rakódnak le; itt aztán befogja őket a héj anyaga. Van azonban a gyöngy keletkezéséről még többféle feltevés; hogy melyik a helyes, azt még eddig nem sikerült eldönteni.

Mai számunkban egy folyami és egy tengeri kagyló képét mutatjuk be olvasóinknak.

MARCI.

Történet egy falusi fiúról.

Spyri elbeszélése nyomán írta Gaal Mózes. 19

XV.

Ahol a nagy seb is kezd gyógyulni.

A jó öreg doktor az éjszakát lenn töltötte a falu korcsmájában. Tamás apó kísérte le s a korcsmárosnak a szívére kötötte, hogy gondja legyen a pesti úrra.

Másnap reggel a doktor úr korán kelt fel s a hegyi ösvényen szépen csendesen felfelé haladt. Akkor terelgette a kecskéket Péter is. Szokása szerint nagyokat füttyentett s fölöttébb csodálkozva nézett az idegen úrra, aki — mikéntha régi ismerőse lett volna — őt így szólította meg:

— Jó reggelt, kecskekapitány!

Péter irtózatosan nagyot vigyorgott. A szája széle a füléig ért, hanem szólani nem szólott semmit, mert a beszéd nem tartozott az ő szokásai közé.

— Van-e a kecskéidnek jó legelője, Péter?

— Ühüm! — vágott rá a fejével Péter s megint irtózatosan füttyentett, mert az egyik kecske letért a rendes útról.

A doktor úr sok mindenféle kérdést intézett a fiúhoz, de végre is belefáradt a sok kérdezésbe, minekutána meggyőződött arról, hogy Péter nem hajlandó válaszolni.

A nap előbukkant a nagy hegy mögül. Diadalmas, fényes arca ragyogott, mintha azért jött volna, hogy hirdesse az életet, az örömet. Bibor köntöst akasztott a hókirály vállára, oszlott a párázat, csillogott a sok fűszál.

A nagyapó kunyhója előtt várt Marci. Lengette a kalapját. Messziről kiabált:

— Jó reggelt, doktor bácsi! Jó reggelt! — futott is eléje s megcsókolta a kezét. Tudja az Isten, hogy jutott eszébe ez a kézcsók. Talán a szíve súgta, hogy annak a jó öreg úrnak meg kell a kezét csókolni.

Nagyapó is kijött a házból. A «Hattyú» és «Mackó» mekegve üdvözölték legelőtársaikat s elvegyültek köztük.

Nagyapó levette a kucsmáját s üdvözölte a doktor urat. A ház előtt levő lócát megtörülte:

— Jó lesz talán megpihenni az úrnak. Nagy kapaszkodó ez a falutól hozzánk.

— Nem fáradtam el, nagyapó!

— Egészségére az éjszakai nyugodalmat. Jól pihent?

— Köszönöm, nagyon jól!

Péter ezalatt nagyokat pislantott Marcira s kibőfentette a szokásos, napról-napra megismétlődő kérdést:

— Ma velem jössz?

— Nem lehet, Péter, látod, itt van a doktor bácsi, vele maradok. Tudod, ő nekünk a vendégünk.

Péter nem értette meg, hogy ezért otthon akar maradni Marci s nem is tetszett neki a dolog, mert már régóta fente a fogát egy kis sajtra s nagyobb karéj kenyérre. A széles mosolygás azonban nemsokára reátelepedett az ábrázatára, midőn a doktor úr így szólott:

— Együtt megyünk Péterrel, Marcikám! Én is szeretném azt a szép legelőt látni, ahol a nagy szikla van, a szikla tetején a sasfészek.

Gondolta magában Péter:

— Mégis okos úr, a pesti úr! — A hurka is eszébe jutott, melyet Pestről hozott. Ennek is örvendett. Egyáltalában olyan fiú volt ez a Péter, hogy az ő érzelmeit rendesen csak az ennivaló hozta bizonyos hullámszámba.

Nagyapó átadta a tarisznyát Péternek. Duzadt, nehéz volt. A kecskekapitányt ez a nehéz tarisznya úgy meghatotta, hogy előbb rettentően vigyorgott, azután minden igaz ok nélkül füttyülni kezdett.

Mondá a nagyapó:

— Harapni valót küldök, ha az úr nem veti meg a mi egyszerű ételünket.

— Köszönöm, nagyapó, — felelte a doktor úr, — a hegyek levegője megtanítja a kényes embert arra, hogy ne válogasson. Én pedig sohasem voltam kényes.

Marci kimondhatatlanul boldog volt, hogy a doktor úr velök megy. Most már ő is meg-

ismeri azt a nagy hegyet, meglátja a sast, a hegyszakadéknál le fognak ülni a fűbe. Onnan mindenfelé elláthat az ember és mindenütt olyan szép, hogy azt ki sem lehet mondani.

Bezzeg beszélt Marci, nem volt ő olyan szótalan, mint Péter. Különben Péter is örvendett, hogy neki nem kell a száját kinyitnia. Vállát nyomta a tarisznya. Folyton arra gondolt, hogy vajjon mi lehet benne, titkon számítgatta, hogy a pesti úr mekkora darabot vág le a sajátból, mekkorát ad Marcinak s mennyi marad neki. Ilyen gondolatokkal fél napig is el tudott volna Péter foglalkozni. A hegyeket, a völgye-

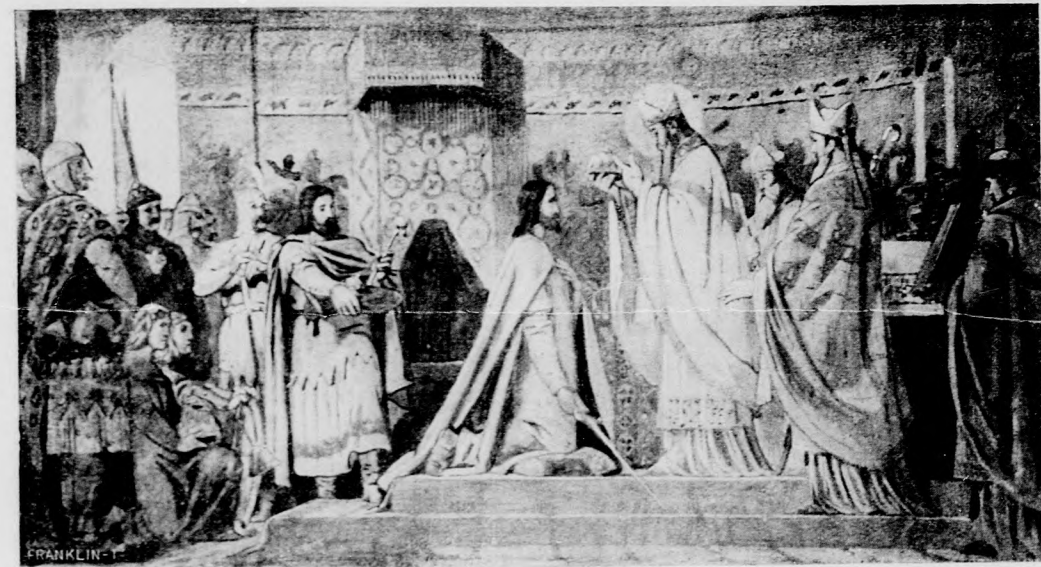
Nagysokára szólalt meg:

— Úgy-e doktor bácsi, hogy nálunk minden szép, sokkal szebb, mint Pesten?

— Minden szép itt, kis fiam, — felelte az öreg doktor csendesen, inkább magában beszélve, mint Marcihoz — és még sem tud az ember úgy örülni, ha valami nagy bánatja van.

A gyermek felfogta a szót s mondá:

— Ha valakinek valami nagy bánatja van, akkor szépen összeszeszi a kezét, elpanaszolja a jó Istennek. Bezzeg, segít a jó Isten. Nekem is segített, mert türelmes voltam. Eleinte azt hittem, hogy ott fenn Pesten nem jut a jó Isten-

I. ENDRE KIRÁLY MEGKORONÁZÁSA. — Székely Bertalan műve.

ket, a szakadékokat, a felhőket, a bogarakat s egyéb dolgot nem figyelt ő meg. Arra is csak fél füllel figyelt, hogy Marci mennyit beszél.

A doktor úr csak hajtogatta a fejét.

— Ezt, ezt nézze doktor bácsi! Most szállott le fészkeről a sas!

Csakugyan, hatalmas kőszáli sas kerengett a levegőben, éppen a fejként. Most megállott, úgy függött a levegőben, mintha kiterjesztett szárnyakkal oda szögezték volna. Fölötte a kék égboltozat a végtelen magasságban. Az öreg doktor nézte hosszan, szótlanul. Marci is hallgatott. Tekintete a kőszáli sasról reá tévedt a doktor bácsi arcára, szomorú volt az az arc, ezért hallgatott el.

nek eszébe, hogy reám gondoljon, de a nagymama megvigasztalt, aztán megint elpanaszoltam s akkor meghallotta —

— Úgy-e? No lám! Igazad van, fiam. Bölcs és jószívű ember tanított meg reá. Én is meg fogom tanulni, mert... mert nekem is szükségem van reá.

— A doktor bácsinak is?

— Mesélj még a te nagy bánatodról, Marci!

— És sokat sirtam, de mindig olyankor, mikor Jenő nem látta, pedig tudom, hogy ő sajnált volna engemet és amikor Ludmilla kisasszony nem látta, mert ő nem sajnált engemet. Aztán jött a doktor bácsi. Emlékszik úgy-e, hogy sok mindenfelét kérdezett tőlem nagyapóról, a kecskékről, a hegyekről, Péterről

s azt mondotta, hogy ne búsuljak, mert minden jó lesz . . .

— Emlékszem! Csak mondd tovább!

— Aztán Mária csúfolódva azt mondotta, — ő mindig csúfolódott velem, — azt mondotta, hogy vége lesz az úrfiskodásnak. Én pedig nem búsultam, hanem örvendtettem, mert éreztem, hogy a doktor bácsi jó s hogy az Isten a doktor bácsit küldötte hozzám . . .

— Ó, te gyermek! Te gyermek! Aztán mondd csak, hogy imádkoztál?

— Így imádkoztam: A nagymama azt mondotta, hogy forduljak hozzád, jó Isten, mert te meg tudsz engem vigasztalni. Neked elpanaszolom, hogy én szeretnék nagyapóhoz visszamenni. Ott jobb nekem, mert nincs mindenütt fal és nagyapó szeret engem. Légy szíves, jó Isten, vigy engem haza, majd meglátod, hogy jó leszek és már betűket is tudom, nagyapóról is olvastam a történetet . . . Így imádkoztam. Úgy-e jól imádkoztam?

A doktor bácsi nem felelt. Csak nézte a magas hegyeket, vagy az eget, vagy talán sem a hegyet, sem az eget nem nézte, hanem látta a lelke szemével az ő leányát, aki egykor szintén ilyen kicsiny volt, mint Marci s akit ő tanított meg imádkozni . . . Igen-igen, ezt látta ő, vagy semmit, éppen semmit sem látott, mert két nagy könnysepp ült a szemén s ha az ember sír, akkor nem lát semmit, csak az ő háttartalan bánatát, mely olyan fekete, mint az éjszaka.

Marci megint elhallgatott.

A kecskéi vidáman tépegették a havasi legelő fűszálait, Péter leült s a szemét állandóan a nehéz tarisznyára függesztette, melyet maga mellé tett le a fűbe. A havasok aljában valahol messze delet harangoztak, Péter nem hallotta a harangszót, de ő a napnak minden órájában déli vagy esteli harangszó nélkül is éhes volt.

A doktor úr nem evett sem a sajtból, sem a füstölt húsból, csak egy csuporka tejet ivott meg. Marci sem evett, mert valahogy úgy érezte, mintha nem illenék, hogy egyék, mikor a doktor bácsi sem eszik. Az ő kis szívébe is beköltözött a doktor bácsi nagy szomorúságából valami. A kicsiny szívnek a kicsiny bánat is nagy.

Péter nem volt szomorú, de annál éhesebb. Irtózatosan sokat evett s a doktor bácsira igen hálás pillantásokat lapított oldalról. Hogyne,

mikor reggel óta az a gondolat gyötörte, hogy a pesti úr eleszi előle a jobb s ami még fontosabb, a nagyobb falatokat: s ime, nem ette el.

Délután a doktor úr lement Marcival nagyapóhoz. Útközben megmutogatta Marci a doktor bácsinak azokat a szép helyeket, ahol ő sokszor állott Péterrel, a nagy szakadék szélére mentek, hova egyszer egy szegény kecske belé esett s Péter csak nehezen tudta kiszabadítani.

Olyan jó ember volt a doktor bácsi, hogy őt minden apróság érdekelte.

— Nagyapó még szebb helyeket ismer, doktor bácsi! — mesélte kipirult arccal és nagy buzgósággal a fiú. — Ő benn járt a barlangban, fenn volt a havas tetején, minden bokrot, minden ösvényt ismer . . .

— Elvezet oda engem is! — felelte a doktor úr.

— És vigyáz a doktor bácsira, nagyon vigyáz . . .

— Hogy ne essék valami bajom, úgy-e?

— Úgy.

— Búsulnál, Marci, ha nekem valami bajom esnék?

— Meghiszem azt, de nagyapó nem engedi. Megmondom én neki, meg én!

A doktor szelíden mosolygott s megszorította a gyermek kezét.

Másnap Tamás apóval indult a havasra a doktor. Ugyancsak volt mit bámúlnia a nagyapó sok ismeretén. Nemesak az ösvényeket, a sziklákat, a nagy barlangot ismerte nagyapó, hanem a fűveket is. Tudta, hogy melyiknek van gyógyító ereje, miféle betegség ellen jó, hogy kell használni, mikor és hol találja az ember. Még ennél is többet tudott. Ismerte a köveket, érceket, az állatokat, de nemesak a nevüket, hanem az életük módját, a szokásaikat, hogyan védekeznek a nagyobb állatok s az emberek ellen. A máskor kevés beszédű Tamás apó nagyon megszerette a doktor urat s úgy mesélt neki, mintha régi, jó ismerőse lett volna. A havasok végtelen csöndje igen alkalmas arra, hogy az ember háborgó szíve megpihessen. A doktor úr közelebb érezte magát az Istenhez, érezte, hogy milyen gyarló, esendő kis féreg az ember. Belátta, hogy az ember tudománya Isten mindenhatóságához s a természet nagy fenségéhez képest mennyire szánandó.

Megtanulta becsülni és szeretni az egyszerű öreget, aki a havasok alján bölcsen és nyugodtan él, aki eleinte kerülte és gyűlölte az embereket s most az unokája szíve közelebb hozta Istenhez is, az emberekhez is.

Az a két hét, melyet az öreg doktor az erdélyi havasok között töltött, észrevétlenül gyógyító balzsamot hintett szívének fájó sebére.

Mindennap megtette az utat a faluból fel Tamás apóhoz s összeszorult a szíve, mikor utoljára látogatott fel. Marci hűségesen elébe szaladt. Egész nap mellette maradt. Leste az arcát, mintha még a gondolatát is ki akarta volna találni.

Különösen ez a figyelem, ez az őszinte ragaszkodás esett jól az öregnek. Meg-megsajdult a szíve, mert eszébe jutott az a kedves, jó, szerető leány, akit örökre el kellett vesztenie.

— Marcikám, én holnap visszamegyek Pestre — mondotta délután, mikor a faluba vissza akart indulni. — Nem szeretnél-e velem jönni?

— Én . . . én inkább maradnék itt, nagyapónál! — felelte a gyermek szorongó szívvel.

A doktor úr sóhajtott egyet, fejét lehajtotta.

— Igazad van, fiam, — mondotta halkan s elfordult.

De ebben a pillanatban Marcinak úgy elkezdett a szíve fájni, mintha valaki vasmarokkal szorította volna össze.

— Isten veled, Marcikám!

A gyermek utána szaladott, átkulesolta a térrét s felkiáltott:

— Doktor bácsi! Doktor bácsi, én elmegyek, most mindjárt megyek! Csak azt engedje meg, hogy elbúcsúzzam szegény nagyapótól.

Sírva mondotta ezt és reszketve.

— Nem, édes gyermekem! Te csak maradj itt. Nem is úgy értettem, hogy most gyere velem. Lásd, neked itt jobb még, te itt erős leszel, Pesten megint beteg lennél s azt én nem akarhatom. Majd később, később!

— De én a doktor bácsit is úgy szeretem, csaknem úgy szeretem, mint nagyapót —

— Te kedves, kedves fiú, te! — mondá erősen meghatva az öreg doktor és a kebelére vonta a gyermek fejét, megsimogatta. — Csak úgy értettem, hogy ha nekem egyszer szükségem volna arra, hogy hozzám jöjj, hogy — hogy mindig mellettem maradj, mondd, eljön-e hozzám?

— Elmennék és szót fogadnék mindig és sohasem szomorítanám meg!

— Jól van, fiacskám, csak ezt akartam tudni. — Azzal megcsókolta a fiút és még egyszer visszapillantott a nagyapó házára, a havas ormára, a hegyi legelőre, hol Péter legeltette a kecskéket — s lefelé indult a hegyen.

*

Aznap este, de még másnap is, hetekig róla beszélt Marci nagyapóval.

— Finom úri ember, akinek szíve van, — ezt mondotta nagyapó s az a bohó gyermek elmondatta vele, de még sok egyéb szépet elmondott szájszorta is. Nagy öröme telt a gyermeknek abban, hogy nagyapó dicsérte és szerette a doktor bácsit.

Hanem egyet még sem mondott meg nagyapónak. Nem mondotta meg, hogy tőle mit kérdezett, mikor elbúcsúzott s hogy ő mit felelt.

Nem akarta szegény nagyapót megszorítani. (Folyt. köv.)

VEGYESEK.

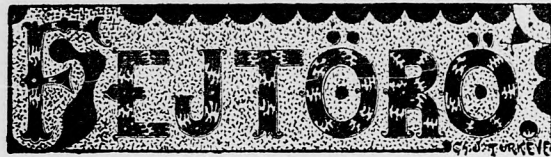
Ásatások Mezopotámiában. *Koldewey Róbert dr.* a német keleti társulat mezopotámiai ásatásainak vezetője most számol be rövid, összefoglaló jelentésében az 1904-diki évről. 1904-ben Babilonban végeztek kutatásokat és folytatták a *Kasztról* keletre fekvő *Homera* dombesort feltárását. Azelőtt e dombesort délnyugati részében egy teljes, a görög korból való színházat ástak itt ki, lépcsős nézőterével, színpadával és az e mögött fekvő oszlopsorával együtt. E dombesorttól nem messze keletre fut el az úgynevezett belső városfal. Mivel itt igen sok építészeti emléket találtak, itt kellett feküdnie a *Nimitti-Bellnek*. A Kasztron már ki is ásták ezen palotának két keleti udvarát a hozzájuk tartozó épülettömbökkel és a két udvart összekötő kapu-építményekkel együtt. Ezáltal teljesen szabadon áll a déli vár keleti szárnya és most a nyugatihoz fogtak. Itt gyanítják azt ahelyet, a hol *Nabopolassar* palotája állott, amelyet aztán *Nabukodnézor* renováltatott.

A német keleti társaság *Asszurban* is végeztet egyidejűleg ásatásokat, amelyek itt még mindig nagyrészt az igen hálás északi terraszra szorítkoznak. 1904-ben azonban a déli külső városfalnak és a Tigris partján levő kikötőfalnak egy részét is szabaddá tették. Azonkívül nagyrészt szabadon áll már a rengeteg templomtorony és a hozzá csatlakozó épületek. Itt igen nevezetes lelet egy a pártusok idejéből való templom maradványa, amelyet domborművek díszítenek és különösen az ósrégi asszurtemplom, amelyben képes zománc tégláknak és agyagtábláknak egész seregét találták. Ez valószínűleg a templomban volt oklevéltár maradványa. A toronytól északra, az ottani sáncok és erősítések között rendkívül érdekes építményt találtak *Asszahaddon* király idejéből, ami valószínűleg valami kapuféle volt.

TUDOMÁNY, IRODALOM.

Ifjúsági könyvtárjegyzék a címe *Szemák István dr.* kitűnő folyóiratának, mely számról-számra pontosan beszámol az ifjúsági irodalom termékeiről s azokat igazságosan, tárgyilagosan meg is bírálja. Ebben a számban olvassuk lapunk szerkesztőjének egyik nemrég megjelent könyvének (Hűséges mind a sírig) bírálatát, melyet szóról-szóra ideiktatunk: ... Mikes Kelemen viszontagságos életének történetét írja meg Gaal Mózes. Sokan dolgozták azt fel már az ifjúság számára, de oly bensőséggel, oly meleg szeretettel, annyi lelkesedéssel, mint Gaal Mózes, senki sem. Valósággal könnyekre fakaszt Mikesnek fejedelme iránti rendíthetetlen, tántoríthatatlan hűsége és ragaszkodása, amint azt Gaal Mózes rajzolja és oly szép, vonzó előadásban, hogy nem is egyszerű életrajzot, hanem valóságos költői művet vélünk olvasni...

A lap előfizetési ára egész évre 1 kor. 20 fillér.

Jelige: Fejtőrő az elme sportja.

Történelmi kérdés:

Kik fedezték fel Új-Georgiát? (Salamon-szigetek). Mikor?

Kocka-rejtvény.

e	e	e	k	é	Járómű
sz	p	r	r		Gyümölcs
gy	é	r			Támogatás egy neme
e	r				Kis folyóvíznek a neve
k					Betű

(Pauncz István.)

Számítási kérdés:

Ha valamely szám felét harmadrészével megszorozzuk, eredményül 72-öt nyerünk. Melyik az a szám? (Hidegkővy István.)

Képrejtvény:

Megfejtési határidő: 1906 február 11.

FRANKLIN-TÁRSULAT NYOMDÁJA.

Magyar Kereskedelmi Közlöny, Budapest

17. számban közölt fejtőrő kérdések megfejtése:
Számítási kérdés: Azok a számok: 36, 12.
Természetrizsi kérdés: A conün. (Conium maculatum.) Kockarejtvény:

f	a	l	u
a	g	á	r
l	á	m	a
u	r	a	l

(ifj. Kleisl Gyula.)

Képrejtvény: Életünk küzdelem a szerencsésért.

Helyesen fejtették meg: Vértessy László, Melovszky Pál, Sípos György, Rubinek Andor, Mattanovich Csaba, Balassa Béla, Geréb Lajos, Licskó Andor, Stern István, Bodnár János, Mandl Leó és Mihály, Szilágyi Tibor, Miklós Béla, Herskovics Sándor, Horváthy Gyula, Rock István, Hidegkővy István, ifj. Dajkovics István, Majtinszky Aladár, ifj. br. Szentkereszt Pál, Szilvássy János, Zimmermann A., Aszódy Zoltán, Szőnyi Sándor, Németh Vince, Bartha Zoltán, Vajda Andor, Havas Péter, Binder Elemér, az egri «Vitkovics-önképzőkör» V. o. tanuló, Csóke Endre, Eckerdt Elek, Fölföldy Sándor, Drechsler Sándor, Opler Jenő, Bory Gusztáv, Brasch Zoltán, Babarczy István, Török István, Böhm Andor, Szekrényi Lajos, Buzási Imre, Koszits Béla, Zwillinger József, Klein Gyula és Ernő, Reichel József, komádi Tarsoly Gergely, Seres Miklós, Munk Ferenc, Valentin Ferenc, ifj. Tömösváry Zsigmond, Puskás Tivadar, Weisz Jenő, Klein Albert.

A kitűzött könyvjutalmat (Gaal Mózes: Kenyér és becsület) Hidegkővy István főgimn. VI. o. t., szombathelyi előfizetőnk nyerte meg.

SZERKESZTŐI TELEFON.

F. S. Mi nem látjuk semmiféle komoly célját. Legfeljebb abból jó, hogy kissé gyakorolják magukat a lap munkatársai a helyesírásban, de csak akkor, ha gondos korrektorok van. Igen gyakran hamis becsüvésnek hinti el a magvát, ez pedig föltétlenül káros. Azt az időt fordítsák inkább komoly ismeretek szerzésére. — N. D. (Brassó). 1. A magyar hazának munkás és nem lármás emberekre van szüksége. 2. A nyári hónapokban is megjelenik. — Anonymus. Nem vált be. Még jó lesz várunk. — H. F. (Budapest). A kézirat nem érkezett még hozzánk. Elolvassuk és véleményt mondunk róla. — Bélyeggyűjtemény. Nem közvetíthetjük a vásárt. — M. D. (Szeged). A következő fél évben közzétek olyan elbeszélést. Hogy melyiket, azt még nem áruljuk el. — F. D. (Budapest). 1. Ág. ev. 2. Túl van már az ötvenen. 3. Budapesten. — M. F. (Nagyszombat). Beküldheted. — C. D. Ilyen alkalmi színdarabot Pásztor József írt: «Március 15.» címmel. — Sch. A. Közölhetetlen. — N. L. (Zenta). Forduljon az alapítóhoz vagy annak utódaihoz, azok szolgálhatnak felvilágosítással; mi a legjobb akarattal mellett sem tudunk kérdésére válaszolni. — R. I. 1. Kérésedet a kiadóhivatal elintézi. 2. Rejtvényedet nem közöljük. — B. I. (Nagybánya). Gyűjtsön két-három előfizetőt, akkor kap könyvajándékot. — G. F. Irjon valamely szabadalmi irodának, az felvilágosítja. Ez azonban sok pénzbe kerül s nem is bizonyos, hogy megéri-e a «találmány» ezt a költséget. — F. S. (Mezőtúr). Nincs tudósítónk. — P. I. Rejtvényeid beváltak. — K. L. (Losonc). Rejtvényeidet nem közöljük. — L. F. (Budapest). Olvasd el G. F. üzenetét, az neked is szól. — M. I. (Arad). 1. Az előfizetési árak azért az a neve, mert előre kell lefizetni. Mondd meg a barátodnak, hogy küldje be az előfizetési pénzt s akkor rendszeresen megkapja a lapot. 2. Katonai iskolába IV-ik középiskolából is mehetsz. 3. Azt nem tudjuk. 4. Utána nézünk. 5. Jó. 6. Rejtvényeid közül válogatunk.

TANULÓK LAPJA

A nmélt. vallás- és közoktatási miniszterium által 1896. május 26-án kelt 26808. sz. alatt, Budapest székesfőváros tanácsa által 1895. augusztus hó 20-án 7376. szám alatt ajánlott ifjúsági hetilap.

ELŐFIZETÉSI ÁRAK:

Negyed évre ... 2 kor. 40 fill.
Fél évre ... 4 kor. 80 fill.
Egész évre ... 9 kor. 60 fill.
Megjelenik minden vasárnap.

FELELŐS SZERKESZTŐ

GAAL MÓZES.

Kiadja a Franklin-Társulat magyar irodalmi intézet és könyvnyomda.

SZERKESZTŐSÉG ÉS KIADÓHIVATAL:

Budapest,
IV. ker., Egyetem-utca 4. szám.
Kéziratokat nem adunk vissza.

A PÁL-UTCAI FIÚK.

Elbeszélés a «Tanulók Lapja» számára.

Írta: Molnár Ferenc.

20

Boka megijedt:

— Mi ez?

— Valami esel. — mondta reszketve Kolnay. Majd megint balra néztek. A mieink futottak s a vörösingések ordítva vetették magukat utánuk.

Most Boka, aki eddig komolyan, majdnem megszeppenve nézte az Áts Feri hadosztályának tétlenségét, egyszerre olyat csinált, amire az ő életében eddig még nem volt példa. Feldobta magasra a sapkáját, ordított egy nagyot, táncolni kezdett a kunyhó tetején, mintha megbolondult volna, úgy, hogy a korhadt alkotmány majdnem beszakadt alatta.

— Meg vagyunk mentve! — kiáltotta.

Rárohant Kolnayra, megölelte és megcsókolta. Aztán táncolni kezdett vele. A hadsegéd ebből egy szót sem értett. Meglepetve kérdezte:

— Mi ez? Mi ez?

Boka arrafelé mutatott, ahol Áts Feri állott a seregével, mozdulatlanul:

— Látod azt?

— Látom.

— No, hát nem érted?

— Nem én.

— Ó, te buta... mi meg vagyunk mentve! Győztünk! És te nem érted?!

— Nem én!

— Látod, hogy mozdulatlanul állnak?

— Hogyne látnám!

— Nem jönnek be... várnak.

— Látom.

Hát miért várnak? Mire várnak? Arra várnak, hogy a Pásztor hadosztálya végezzen a Mária-utcában. És ők csak akkor fognak támadni? Én ezt rögtön megláttam, mikor látható volt, hogy nem egyszerre támadnak! Az a szerencsénk, hogy ők ugyanolyan haditervet csináltak, mint mi. Azt akarták, hogy Pásztor kergesse ki a seregünk felét a Mária-utca és akkor a másik felét egyszerre támadják meg: Pásztor hátulról, Áts Feri előlről. De ebből nem esznek! Gyere!

És már mászni is kezdett lefelé.

— Hova?

— Csak gyere velem. Itt nincs mit néznünk, mert ezek ugyan meg nem moccannak. Gyere, segíteni a Mária-utcai seregünknek!

A Mária-utcai sereg gyönyörűen csinálta a dolgát. Össze-vissza futkosott a gépház előtt, az eperfák körül. Ravaszul csináltak, mert még ilyeneket is kiabáltak:

— Jaj! Jaj!

— Végünk van!

— El vagyunk veszve!

A vörösingések ordítva üldözték őket. Boka most már csak azt figyelte, hogy bele fognak-e menni a csapdába. A mieink ugyanis hirtelen eltűntek a gépház mellett. A sereg fele a kocsi-szinbe, a másik fele a kunyhóba menekült.

Pásztor kiadta a jelszót:

— Utánuk! Fogjátok el őket!

És a vörösök utánuk rohantak, a gépház mögé.

— Fűjd! — kiáltott Boka.

És a kis trombita megharsant, jelezve, hogy az erődök kezdjék a bombázást. És vékony gyerekhangok diadalordítása jött az első három erőd felől. Tompa puffogás hallatszott. A homok-